

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАНКИ

Кафедра лісового та садово-паркового господарства

На правах рукопису

ПРИЙМАЧУК АНДРІЙ МИКОЛАЙОВИЧ

**АНАЛІЗ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФІЛІЇ
«РАТНІВСЬКЕ ЛІСОМИСЛИВСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО»**

Спеціальність: 205 «Лісове господарство»

Освітньо-професійна програма «Лісове господарство»

Робота на здобуття освітнього рівня «Магістр»

Науковий керівник
ГЕТЬМАНЧУК АНАТОЛІЙ
ІВАНОВИЧ,
кандидат сільськогосподарських
наук, доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № __

засідання кафедри лісового та
садово-паркового господарства

від _____ 2023 р.

Завідувач кафедри

доц. В Андреева _____

ЛУЦЬК – 2023

Приймачук А.М. Аналіз лісогосподарської діяльності філії «Ратнівське лісомисливське господарство». Луцьк 2023. 50 с.

Анотація.

Ця дипломна робота присвячена аналізу лісогосподарської діяльності. У роботі розглядаються основні аспекти управління лісовими ресурсами, включаючи лісовидобувні та лісозахисні заходи. Вивчається ефективність, вплив на довкілля та використання природних ресурсів. У першому розділі роботи розглядається стисла характеристика території на якій здійснюється діяльність філії лісо-мисливського господарства. У другому розділі аналізуються аспекти управління лісовими ресурсами включаючи планування лісозахотівель, лісовидобувні технології та впровадження лісозахисних заходів. У третьому розділі акцентується увага на процес лісозахотівель, лісовикористання, а також на екологічних аспектах лісовидобування. В четвертому розділі на реалізацію проекту що може сприяти ефективному управлінню лісовими ресурсами та досягненню сталого розвитку лісового сектору. В п'ятому розділі проаналізуємо фінансові показники, такі як витрати на лісовидобуток, доходи від продажі лісоматеріалів та інші фінансові аспекти. І в шостому розділі поговоримо про заходи та стандарти, спрямовані на забезпечення безпеки працівників під час лісозаготівель та інших процесів. Загальні висновки за результатами досліджень наведені перед списком використаної літератури.

Випускна робота виконана на 48 сторінках друкованого тексту, містить 16 робочих таблиць та 1 рисунок

Ключові слова: Лісогосподарська діяльність, лісовидобування, лісозахист, економічний аналіз.

Prymachuk A.M. Analysis of forestry activities of branch of State Enterprise Forests of Ukraine «Ratnivske lisomyslyvske hospodarstvo». Lutsk 2023. 50 p.

Abstract.

This thesis is devoted to the analysis of forestry activities. The work examines the main aspects of forest resource management, including logging and forest protection measures. Efficiency, impact on the environment and use of natural resources are studied. In the first section of the work, a brief description of the territory on which the forestry and hunting industry is carried out is considered. The second chapter analyzes the aspects of forest resource management, including the planning of forest applications, logging technologies and the implementation of forest protection measures. The third chapter focuses on the process of logging, forest utilization, as well as ecological aspects of logging. In the fourth section, the implementation of the project that can contribute to the effective management of forest resources and the achievement of sustainable development of the forest sector. In the fifth chapter, we will analyze financial indicators, such as logging costs, income from the sale of timber and other financial aspects. And in the sixth chapter, we will talk about measures and standards aimed at ensuring the safety of workers during logging and other processes. General conclusions based on research results are given before the list of used literature.

The graduation work is completed on 48 pages of printed text, contains 16 worksheets and 1 drawing.

Key words: Forestry activities, logging, forest protection, economic analysis.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЕДЕННЯ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА. ХАРАКТЕРИСТИКА ЛІСОВОГО ФОНДУ	8
1.1. Поділ лісів на категорії.....	8
1.2. Господарські частини, господарства та господарські секції.....	9
1.3. Стан та динаміка лісового фонду.....	11
1.4. Екологічний стан лісів.....	12
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕРИТОРІЇ ТА ЛІСОРΟΣЛИННИХ УМОВ.....	15
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	19
3.1. Виконання основних положень проекту попереднього лісовпорядкування.....	19
3.2. Рубки головного користування.....	19
3.3. Рубки формування і оздоровлення лісів.....	21
3.4. Заходи з лісозахисту.....	24
3.5. Відтворення лісів.....	26
3.6. Охорона лісу.....	27
РОЗДІЛ 4. ПРОЕКТ ЛІСОКОРИСТУВАННЯ І ЛІСОГОСПОДАРСЬКИХ ЗАХОДІВ.....	30
4.1. Рубки догляду за лісом.....	30
4.2. Санітарні рубки і очищення від захаращеності.....	32
4.3. Лісовідновлення.....	32
РОЗДІЛ 5. ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА.....	34
5.1. Економічні умови.....	34
5.2. Виробничий відділ. Функції, принципи та структура організації збуту на підприємстві.....	35
5.3. Аналіз виробництва та реалізації продукції.....	37
5.4. Аналіз проведення аукціонів необробленої деревини на підприємстві.....	42
РОЗДІЛ 6. ОХОРОНА ПРАЦІ В ЛІСОГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	45

ВИСНОВКИ.....	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	48

ВСТУП

Лісове господарство займає важливе місце в економіці Ковельського району, про що свідчить лісистість (34,1%). Окрім лісових та мисливських господарств, на території району розташовані ДП «СЛАП Ратнеагроліс» і ДП «Ковельський ЛГ». Основними напрямками ведення лісового господарства є вирощування насаджень цінних господарських порід, поліпшення санітарного стану лісів, задоволення потреб народного господарства в деревині, створення сприятливих умов для відпочинку та оздоровлення місцевого населення. Філія «Ратнівське ЛМГ» – комплексне багатогалузеве підприємство, що включає лісове господарство, лісозаготівлю та комплексну переробку деревини, а також отримання побічної продукції лісокористування. Ліси підприємства, як і господарські, мають значне природоохоронне та рекреаційне значення. Вони виконують ґрунтозахисну, водорегулюючу, водоохоронну, гігієнічну та санітарно-гігієнічну функції, відіграють важливу роль у підвищенні врожайності сільськогосподарських угідь, поліпшенні мікроклімату тощо. Тому варто глибше дослідити його потенційне використання в цих сферах. Для цього необхідно удосконалити лісоінвентаризаційну оцінку лісів, що дасть змогу знайти комплексні та раціональні господарські методи ведення лісового господарства.

Об’єкт дослідження: філія «Ратнівське лісомисливське господарство».

Предмет досліджень: аналіз лісогосподарської діяльності філії «Ратнівське лісомисливське господарство».

Мета даної роботи: є розгляд питань щодо організації впровадження та шляхів її вдосконалення.

Для досягнення мети необхідно вирішити такі завдання:

- Визначити функції та принципи управління збутом.
- Визначити вплив збутової діяльності на ефективність господарської діяльності підприємства.
- Аналіз продажів продукції на підприємстві.
- Визначити, як удосконалити систему продажу продукції.

Предметом дослідження: є аналіз реалізації продукції на державному підприємстві «Ратнівське лісомисливське господарство».

**РОЗДІЛ 1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЕДЕННЯ
ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА. ХАРАКТЕРИСТИКА ЛІСОВОГО ФОНДУ**

1.1. Поділ лісів на категорії

Таблиця 1.1

Категорії лісів

Категорії лісів та виконувані ними функції	Площа за даними теперішнього лісовпорядкування	
	га	%
Ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення		
Пам'ятки природи	61,5	0,2
Заказники	5728,0	19,9
Разом по категорії лісу	5789,5	20,1
Рекреаційно-оздоровчі ліси		
Ліси у межах населених пунктів	19,2	0,1
Лісогосподарська частина лісів зелених зон	238,6	0,8
Разом по категорії лісу	257,8	0,9
Захисні ліси		
Ліси уздовж смуг відведення залізниць	56,1	0,2
Ліси уздовж смуг відведення автомобільних доріг	284,7	1,0
Ліси уздовж річок, навколо озер, водоймищ та інших водних об'єктів	4669,9	16,2
Разом по категорії лісу	5010,7	17,4
Експлуатаційні ліси		
Експлуатаційні ліси	17774,1	61,6
Разом по категорії лісу	17774,1	61,6
Всього по лісогосподарському підприємству	28832,1	100,0

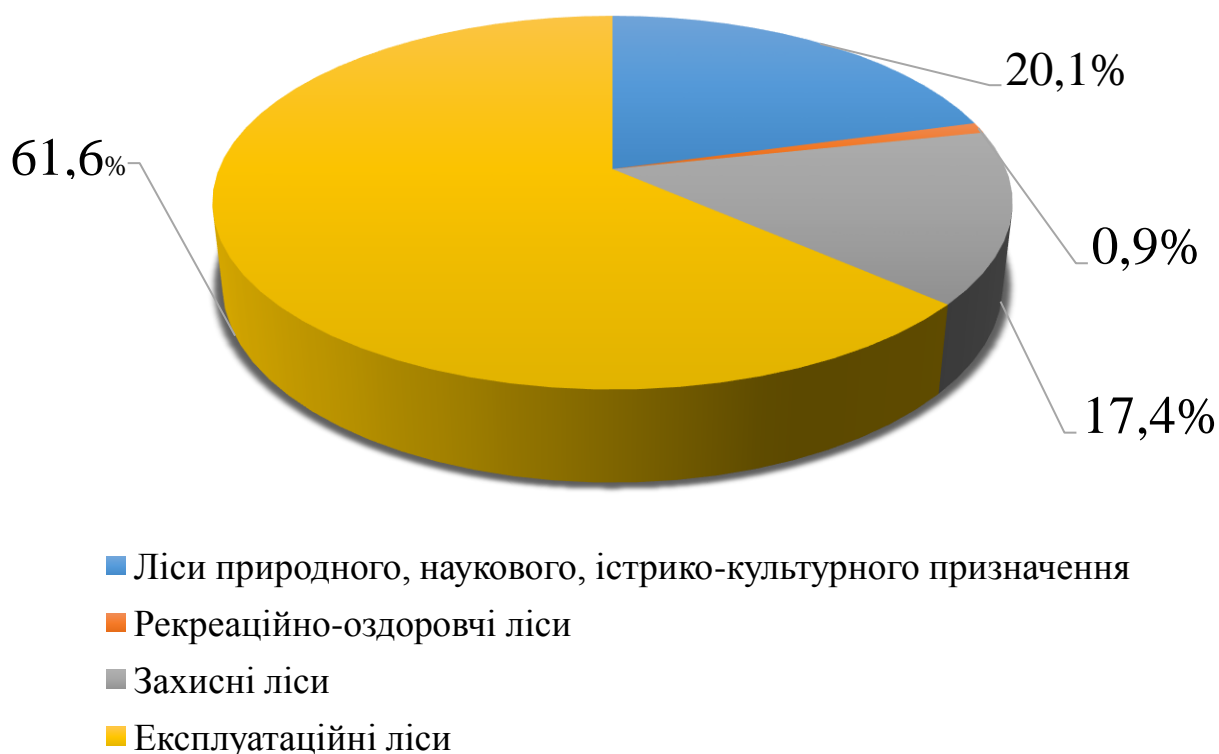

Рис. 1.1. Поділ лісів на категорії

Існуючий поділ площі на категорії лісів відповідає господарському призначенню, природним та економічним умовам району розташування лісгоспу.

1.2. Господарські частини, господарства та господарські секції

Виходячи з приведеного у відповідність до порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок поділу лісів державного підприємства на категорії, їх функціонального значення, встановленого в них режиму ведення лісового господарства і лісокористування на наступний ревізійний період, утворені такі господарські частини:

Ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення:

- ліси природоохоронного призначення з особливим режимом користування на рівнині;

- ліси природоохоронного призначення з обмеженим режимом користування на рівнині.

Рекреаційно-оздоровчі ліси:

- рекреаційно - оздоровчі ліси з особливим режимом користування на рівнині;

- рекреаційно - оздоровчі ліси з обмеженим режимом користування на рівнині.

Захисні ліси:

- захисні ліси з обмеженим режимом користування на рівнині.

Експлуатаційні ліси:

- експлуатаційні ліси на рівнині.

До лісів природоохоронного, наукового, історико - культурного призначення з особливим режимом користування віднесені: пам'ятки природи.

До лісів природоохоронного, наукового, історико - культурного призначення з обмеженим режимом користування віднесені: заказники.

До рекреаційно - оздоровчих лісів з особливим режимом користування віднесені: ліси у межах населених пунктів.

До рекреаційно - оздоровчих лісів з обмеженим режимом користування віднесені: лісгосподарська частина лісів зеленої зони.

До захисних лісів з обмеженим режимом користування віднесені: лісові ділянки (смуги лісів) , які прилягають до смуг відведення залізниць, лісові ділянки (смуги лісів) , які прилягають до смуг відведення автомобільних. доріг державного значення , лісові ділянки (смуги лісів) уздовж берегів річок, навколо озер, водоймищ, та інших водних об'єктів.

В господарських частинах лісів з обмеженим режимом користування дозволяється проведення рубок головного користування.

При організації господарств і господарських секцій лісовпорядкування виходило з породного складу насаджень, їхньої продуктивності та інших особливостей, що зумовлюють застосування різних нормативів і систем господарських заходів, а також цілей ведення лісового господарства, визначених Основними положеннями організації та розвитку лісового господарства області. Кожна господарська секція орієнтована на вирощування певних корінних або

цільових порід у відповідності до типів лісу на основі заходів, що забезпечують одержання до віку стиглості лісу максимального запасу деревини потрібної товарної структури, найбільш ефективного виконання захисних, оздоровчих та інших корисних функцій лісу.

1.3. Стан та динаміка лісового фонду

Лісові ділянки в практичній діяльності використовуються досить ефективно. Про це свідчить ступінь використання потенційної продуктивності лісових ділянок, вкритих лісовою рослинністю земель на 82,4 %, зменшення питомої ваги не вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок (з 7,6 % до 7,1 %), поліпшення середніх таксаційних показників. В лісовому фонді переважають насадження хвойних порід (70,4%). За минулий ревізійний період площа хвойних зменшилась на – 10,6 %, площа твердолистяних зменшилась – 65,4 %, за рахунок реорганізації лісомисливського господарства.

Насадження основних лісоутворюючих порід характеризується 2,1 класом бонітету. Середній бонітет не відрізняється від оптимального по умовах місцем зростання і за ревізійний період залишився без змін.

Насадження з повнотою 0,3 – 0,4 займають площу 161,6 га. Їх наявність обумовлена наступними факторами : насадження розташовані в межах природно - заповідного фонду, пошкодження насаджень вітровалами і буреломами .

При теперішньому, як і при попередньому лісовпорядкуванні типологічна характеристика лісового фонду визначалась за схемами типів лісу, розроблених Українським науково - дослідним інститутом лісового господарства і агролісомеліорації. Вона відповідає місцевим лісорослинним умовам і прийнятна для ведення лісового господарства на типологічній основі. Всього в лісовому фонді підприємства в наявності 45 типів лісу. Насадження з переважаючими породами, що не відповідають типам лісу, займають площу 3550,7 га, або 13,7 % від вкритих лісовою рослинністю земель. В результаті змін, що сталися за ревізійний період, площа вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок

зменшилась на 5684,8 га або 18,5 %, загальний запас зменшився на 474,57 тис.м³, або 9,1 %.

Загальна площа земель лісового фонду в цілому зменшилась на 5682,9 га в результаті реорганізації площі лісомисливського господарства, що привело до інших відповідних змін в характеристиці господарства. Площа і запас стиглих деревостанів у порівнянні з даними минулого лісовпорядкування зменшились відповідно на 833,3 га і 191,50 тис.м³, або 45,0 % і 45,3 %, в тому числі експлуатаційного фонду відповідно на 609,6 га і 123,13 тис.м³, або 47,6 % і 44,5 %. Основними причинами зміни площі і запасу стиглих насаджень є зміна вікової структури насаджень. Направленість і результативність ходу природного поновлення як на не вкритих лісовою рослинністю ділянках, так і під наметом лісу в регіоні вивчені достатній мірі. Висновки науки і виробничого досвіду з природного поновлення лісу наступні: в умовах лісомисливського господарства лісовідновлення повинно мати змішаний характер з переважанням штучного лісовідновлення в поєднанні з збереженням підросту корінних порід. Виходячи з природних особливостей місцевості і цільового призначення лісів проведено функціональне зонування території.

Переважаючим типом ландшафту в рекреаційних лісах є відкритий, який становить 100 %, так як лісовий фонд представлений нелісовими землями.

За оптимальними нормами співвідношення типів ландшафтів повинно бути відповідно 70 – 80% , 15 – 2% і 5 – 10%. Як видно, фактична ландшафтна структура не відповідає оптимальній.

1.4. Екологічний стан лісів

Стан і динаміка лісового фонду дають можливість в цілому оцінити екологічний стан лісів лісгоспу на рік лісовпорядкування. Усі види господарської діяльності велися згідно чинних нормативних актів. Вони були направлені на підвищення якісного стану і продуктивності лісів, збереження і підвищення їх захисних властивостей. Негативного впливу на навколишнє середовище господарська діяльність не спричинила.

Район розташування лісових масивів лісомисливського господарства відносяться до аграрних районів області, тому в зоні його діяльності джерела шкідливого впливу на лісове середовище практично відсутні. Окремі частини і ділянки лісового фонду розташовані поблизу дороги міжнародного значення Ковель – Брест, де підвищена рекреаційна навантаження на природне середовище, зазнають шкідливого впливу (табл.2.4.1), внаслідок чого відбувається ослаблення деревостанів, погіршення загального санітарного стану лісового фонду.

Таблиця 1.2

Джерела, характер і обсяг шкідливого впливу на ліс

Джерело шкідливого впливу, його місцезнаходження	Фактор впливу і характер, викликаних ним пошкоджень	Територія, що зазнала шкідливого впливу (лісництво, квартал)	Площа, га	Запас сухої чи пошкодженого лісу, тис.м ³
Підвищена рекреаційна навантаження в захисних смугах лісів вздовж автомобільних доріг державного значення	Дигресія лісового середовища, забруднення території	Жиричівське лісництво кв.1;3;7;8;37;66	124,0	0,09
		Кортеліське лісництво. кв.8;16;23;43;44	124,3	0,07
		Поступельське лісництво кв.14;20;22	36,4	–
Разом			284,7	0,16

Починаючи з 2003 року на території лісгоспу проводиться моніторинг лісів першого рівня. Щорічно спеціалістами ВО „Укрдержліспроект” ведуться спостереження за станом лісів на 3 ділянках моніторингу, місця яких визначені згідно розрахунків за спеціальними програмами, наданих спеціалістами УкрНДІЛГА. Згідно „Методичних рекомендацій з моніторингу лісів України першого рівня”, на кожній ділянці визначалися ряд показників, найголовніші з яких дефоліація крони, дехромація крони, щільність крони, пошкодження

облікових дерев. Зібрана інформація надсилалася в лабораторію моніторингу і сертифікації лісів УкрНДІЛГА для систематизації, оцінки та аналізу.

Польові роботи з обстеження ділянок моніторингу проводяться щорічно, приблизно в ті самі строки, коли були закладені ділянки моніторингу, відхилення, як правило, не перевищує 10 днів. Всі дані обстежень заносяться в карточку польового обліку, після чого дані вносяться до персонального комп'ютера і відправляються в УкрНДІЛГА для подальшого опрацювання.

Результати моніторингу систематизуються в цілому по лісах України і надсилаються в міжнародні установи згідно конвенції про транскордонне забруднення повітря. Моніторинг лісів є складовою частиною державної системи моніторингу навколишнього природного середовища.

Таблиця 1.3

Місцезнаходження ділянок моніторингу 1 рівня

№ точки моніторингу	Лісогосподарське підприємство	Лісництво	№ кв	№ вид	Фактичні географічні координати		Дата закладки
					Ширина	Довгота	
76511301	ДП "Ратнівське ЛМГ"	Заболоттівське	44	19	51,39,04	24,20,57	25.08.04
76520001	ДП "Ратнівське ЛМГ"	Заболоттівське	7	17	51,40,31	24,09,17	25.08.04
76510301	ДП "Ратнівське ЛМГ"	Кортеліське	48	2	51,47,23	24,23,39	25.08.04

РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕРИТОРІЇ ТА ЛІСОРОСЛИННИХ УМОВ

Адміністративно-організаційна структура та загальна площа філії «Ратнівське лісомисливське господарство» Волинського обласного управління лісового та мисливського господарства управління Державного агентства лісових ресурсів України розміщене в північній частині Волинської області на території Ковельського району. Контора держлісгоспу знаходиться за адресою: смт. Ратне, вул. Гранична, 31

Таблиця 2.1

Адміністративно - організаційна структура і загальна площа

Назва лісництва	Адміністративний район	Загальна площа, га
Заболотівське смт. Заболоття	Ковельський	7908
Жиричівське ур. Смольне кв.32	Ковельський	5990
Кортеліське с. Кортеліси	Ковельський	5077
Гірниківське с. Броди	Ковельський	7528
Поступельське с. Поступель	Ковельський	2308
Всього по району:		28811

Згідно лісорослинного районування територія лісгоспу відноситься до зони Полісся так названого Волинського Полісся, являє собою вторинну велику терасу річки Прип'ять. Клімат району розташування лісгоспу помірний, який характеризується невеликими коливаннями температур, порівняно м'якою зимою, значною кількістю опадів, досить високою вологістю повітря і відносно невеликою кількістю ясних безхмарних днів.

Із кліматичних факторів, що негативно впливають на ріст і розвиток лісових насаджень, можна відзначити:

- ранні осінні і пізні весняні заморозки;
- зливовий характер опадів;
- сильні вітри, що визивають інтенсивні вітровали, головним чином соснових розладнаних насаджень;
- надмірне перезволоження земель в понижених місцях, що призводить до вимокання і загибелі лісових культур;
- в цілому клімат сприятливий для вирощування сосни звичайної, дуба звичайного, модрина європейської, вільхи чорної, берези повислої.

Великий вплив на погоду регіону мають циклони, котрі переміщаються на протязі всього року. Переважаючими вітрами на території лісгоспу являються вітри північно-західних напрямків, при цьому осінній і зимовий період північно-західні напрями, літом - південно-західні. Річна середньомісячна температура складає +7,50 С. Абсолютний мінімум – 33,00С спостерігався в 1-ій декаді січня, а абсолютний максимум +39,00С в 2-ій декаді липня. Середня кількість опадів, які випадають за рік складає 499 мм. Ранні осінні заморозки наступають в третій декаді вересня, а пізні весняні можливі до другої декади травня. Випадання першого снігу, в основному, зафіксовано 10 листопада, останнього – 20 березня. Сніговий покрив зберігається близько 60 днів. Відносна вологість в середньому за рік складає 78 %.

Вся територія лісомисливського господарства відноситься до рівнинних лісів. В цілому територія господарства по характеру рельєфу понижено – рівнинна, злегка хвиляста. По території лісомисливського господарства протікають річки Прип'ять, Вижівка, Турія. Проточні води на ділянках, які прилягають до русел річок, створюють оптимальні умови для місцезростання чорно вільхових насаджень. В зоні діяльності лісгоспу є цілий ряд озер, основними із яких є: Тур, Пісочне, Біле, Оріхове, Лука, Чисте, Св'яте. Через всю

територію лісгоспу з південного заходу на північний схід по землях КСП проложений Турський канал, який з'єднує між собою озера Тур і Оріхове та інші. Також вагомим резервуаром водних запасів території лісгоспу є ставки, розміщені по балках і старих руслах пересохших річок. Ці ставки знаходяться майже біля кожного населеного пункту, а в деяких населених пунктах їх декілька.

Ступінь дренажності району гідрографічною сіткою в цілому слід вважати задовільною. Рівень ґрунтових вод коливається від 0,5 до 4 метрів, а місцями вони залягають на глибину до 40 метрів. Гідромеліоративні роботи почались в 1966 році і повністю закінчені в 1980 році, на момент останнього лісовпорядкування, меліоративна система у зв'язку із відсутністю коштів по догляду за нею, частково заросла і майже припинила виконувати функції, які на неї покладались. Лісовпорядкуванням відмічено процес заболочення і погіршення стану у зв'язку з заселенням меліоративних каналів бобрами, які влаштовують дамби, в результаті чого відбувається довготривале підтоплення земель, що призводить до заболочення. Гідромеліоративні системи прокладені на всіх сусідніх з лісгоспом територіях, знаходяться в задовільному стані.

Характеристика річок, які протікають по території лісомисливського господарства, приведена в таблиці (2.2)

Таблиця 2.2

Характеристика рік та водоймищ

Найменування рік та водоймищ	Куди впадає ріка	Загальна протяжність, км; площа водоймищ, га	Ширина лісових смуг вздовж берегів річок, навколо озер, водоймищ, м	
			згідно нормативів	Фактична
Прип'ять	Дніпро	748	750	750
Вижівка	Прип'ять	81	300	300
Турія	Прип'ять	184	400	400

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Виконання основних положень проекту попереднього лісовпорядкування

В своїй практичній діяльності лісгосп керувався основними положеннями організації і розвитку лісового господарства, які викладені в проекті попереднього лісовпорядкування, відхилень не спостерігалось. Згідно наказу Держкомлісгоспу України від 15.10.2009 року №269 “Про затвердження віків стиглості похідних ялинових деревостанів” був змінений вік рубки для ялини похідної в експлуатаційних лісах 51 – 60 років, в інших категоріях 61 – 70 років. Стан меж і кварталних просік, збереження межових знаків, кварталних і лісгосподарських стовпів задовільне. Поточні зміни в матеріали лісовпорядкування та інші облікові документи вносились своєчасно і з достатньою якістю і повнотою.

3.2. Рубки головного користування

Лісомисливське господарство мало затверджену розрахункову лісосіку рубок головного користування на 2004-2013 роки, в обсязі 32,75 тис.м3 ліквідної деревини. В 2006 році зроблено перерахунок рубок головного користування на 2007 і наступні роки в обсязі 26,83 тис.м3 ліквідної деревини. Фактичний обсяг заготівель в середньому за рік становив 75 % середньорічного обсягу діючої розрахункової лісосіки за ревізійний період. Недоруб розрахункової лісосіки пояснюється зменшенням розрахункової лісосіки при перерахунку, а також недовикористанням лісосіки м'яколистяних порід в надмірно-зволожених умовах місцезростання у зв'язку з труднодоступністю, як в зимовий період (м'яка зима, часті відлиги), так і в весняно-осінній (значна кількість опадів, висока вологість).

Ліквідна деревина – це та, яку можна використати у господарських цілях, а неліквідна - це деревина, яка не годиться для такого використання внаслідок втрати технічних якостей, наприклад, через пошкодження гниллю, у результаті пожеж та інших стихійних лих. До ліквідної деревини належать ділова деревина і дрова. Ділова деревина – це круглі лісоматеріали, які можна використовувати

для виготовлення різноманітної продукції. Дрова або ж дров'яна деревина – це та, яку використовують для палива (паливні дрова) і технологічної переробки (технологічні дрова). Вихід ділової деревини на 11 % вищий від проектного. Розбіжність по фактичному виходу ділової деревини від даних розрахункової лісосіки пояснюється більш раціональним використанням ліквідної деревини. Рубки головного користування на 100 % проведені в місцях запроектованих лісовпорядкуванням. Діюча розрахункова лісосіка і фактичний відпуск деревини відповідає принципу безперервного і невиснажливого лісокористування.

Таблиця 3.1

Виконання проекту рубок головного користування

(площа – га; запас – тис.м³)

Господарства	Середньорічний обсяг розрахункової лісосіки запроектованої лісовпорядкуванням			Фактичний відпуск деревини в середньому за рік		
	площа	запас у ліквіді	в тому числі ділової	площа	запас у ліквіді	в тому числі ділової
Усього по лігоспу						
Суцільнолісосічні рубки						
Хвойні	90,0	20,24	16,28	71,8	15,98	14,38
Твердолистяні	1,9	0,29	0,15	0,9	0,08	0,04
М'яколистяні	75,0	12,22	6,27	59,3	8,63	5,14
Разом	166,9	32,75	22,70	132,0	24,69	19,56
Разом						
Хвойні	90,0	20,24	16,28	71,8	15,98	14,38
Твердолистяні	1,9	0,29	0,15	0,9	0,08	0,04
М'яколистяні	75,0	12,22	6,27	59,3	8,63	5,14
Усього	166,9	32,75	22,70	132,0	24,69	19,56

Основні порушення Правил рубок головного користування і Правил відпуску деревини на пні в лісах України, виявлені лісовпорядкуванням за останні три роки: за даними безперервного лісовпорядкування, порушення вимог відводу дерев в рубку – 3,1 га, розбіжності по площі – 2,6 га, знищення підросту – 3,0 га. Під час рубок головного користування втрати деревини не

допускалися. В цілому рубки головного користування проводились у відповідності до виробничо-фінансового плану. Негативно на структуру і стан лісового фонду рубки головного користування не вплинули.

3.3. Рубки формування і оздоровлення лісів

Попереднім лісовпорядкуванням проектувалось проведення рубок догляду на площі 6101,4 га з вирубкою загального запасу 121,3 тис.м³. Всього за ревізійний період рубки догляду були проведені на площі 2927,0 га з вирубкою загальної маси 24,01 тис.м³.

Причини значних відхилень в обсягах рубок догляду, в порівнянні з проектом, пояснюється зменшенням площі лісомисливського господарства внаслідок реорганізації, а також за рахунок того, що в чистих насадженнях берези, вільхи, осики, і сосни з повнотою 0,8 і нижче в сухих і дуже сухих типах лісорослинних умов, а також тих, що зростають в сирих і мокрих типах, рубки догляду не проводились.

Стан насаджень, не охоплених рубками поліпшення якісного складу лісів, на рік лісовпорядкування задовільний. Облік рубок догляду за видами в лісомисливському господарстві ведеться в цілому задовільно. Основним методом проведення рубок догляду є комбінований, який поєднує принципи низового та верхового доглядів.

Вибіркові санітарні рубки проводились в середньому щорічно на площі 363,8 га. Проведення вибіркового санітарних рубок в цілому покращило санітарний стан насаджень, скоротились осередки кореневої губки. Санітарно-оздоровчі заходи проводяться на основі планів санітарно-оздоровчих заходів у відповідності до “Санітарних правил у лісах України”.

Контроль за санітарним станом насаджень веде Державне спеціалізоване лісозахисне підприємство “Рівнелісозахист”. Деревина від рубок догляду і санітарних рубок реалізується в круглому вигляді місцевим організаціям, підприємствам і населенню (60%), а 40% використовується на власні потреби, в тому числі на переробку 30%.

Таблиця 3.2

Обсяги виконання санітарних рубок

Види санітарних рубок	Обсяги за проектом				Термін виконання, роки	Фактично виконано за ревізійний період			
	Площа, га	запас тис. м ³				Площа, га	запас тис. м ³		
		Загальний	Ліквідний	Діловий			Загальний	Ліквідний	Діловий
Суцільні	12,5	1,81	1,60	0,50	1	447,0	64,40	56,84	29,57
Вибіркові	846,7	9,58	8,40	1,20	3	3638,0	46,87	41,11	8,57
Разом	859,2	11,39	10,00	1,70		4085,0	111,27	97,95	38,14

Суцільні санітарні рубки попереднім лісовпорядкуванням проектувалися на площі 12,5 га із запасом зрубанної деревини 1,81 тис.м³. Фактично за 2004 рік вони були проведені на площі 78,0 га з запасом зрубанної деревини 9,46 тис.м³, що в порівнянні з прийнятим 2 л/в нарадою обсягом рубок по площі складає 624 %, по запасу 523 %, значне перевиконання зумовлене стихійними явищами (вітровали, буреломи), в наступні роки суцільні санітарні рубки проводились в осередках кореневої губки.

Вибіркові санітарні рубки мали бути проведені за 3 роки на площі 846,7 га із запасом зрубанної деревини 9,58 тис.м³. Фактично за 3 роки лісгосп виконав їх на площі 1265,0 га з запасом 14,26 тис.м³, що в порівнянні з прийнятим 2 л/в нарадою обсягом рубок по площі складає 149,4 %, по запасу 148,8 %.

В подальші роки ревізійного періоду вибіркові санітарні рубки проведені на площі 2373,0 га з рубкою 32,61 тис.м³ деревини (в т.ч. ділової 6,57 тис.м³), що було викликано фактичним станом насаджень. Попереднім лісовпорядкуванням проведення лісовідновних рубок проектувалися на площі 23,8 га з запасом стовбурної деревини 4,11 тис.м³, проведення цих рубок проектувалось провести за два роки. Лісовідновні рубки проводились до 2006 року у всіх категоріях лісів у таких вікових групах: середньовікових, пристигаючих при максимальному значенні повноти 0,4, а також стиглих і перестійних при повноті 0,5 і нижче, згідно “Правил рубок, пов’язаних з веденням лісового господарства та інших рубок”,

затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 16 травня 1996 року № 535.

З 2007 року лісовідновні рубки проводяться в стиглих і перестійних насадженнях, у яких не дозволяється проведення рубок головного користування згідно “Правил поліпшення якісного складу лісів”, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 12 травня 2007 року № 724. Рубки проводились в насадженнях з метою відтворення захисних, водорегулюючих та інших корисних властивостей лісу.

Таблиця 3.3

Обсяги виконаних лісовідновних рубок

Групи лісу	Господарства	Фонд лісовідновних рубок, встановлений лісовпорядкуванням		Фактично виконано			
		Площа, га	Стовбурний запас	Площа, га	запас, тис.м ³		
					загальний	ліквідний	діловий
І	Хвойні	2,5	0,33	–	–	–	–
	Твердолистяні	–	–	–	–	–	–
	М'яколистяні	2,2	0,31	–	–	–	–
	Разом	4,7	0,64	–	–	–	–
ІІ	Хвойні	17,4	3,24	15,0	1,98	1,75	0,84
	Твердолистяні	–	–	–	–	–	–
	М'яколистяні	1,7	0,23	–	–	–	–
	Разом	19,1	3,47	15,0	1,98	1,75	0,84
Всього		23,8	4,11	15,0	1,98	1,75	0,84

Рубки, пов'язані з реконструкцією, минулим лісовпорядкуванням запроектовані на площі 34,4 га з загальним стовбурним запасом 3,13 тис.м³, з терміном проведення 3 роки. Починаючи з 2004 року лісомисливське господарство проводило реконструктивні рубки в похідних низькоповнотних насадженнях штучного і природного походження на площі 16,0 га. Рубки проводились в низькоповнотних насадженнях віком до 40 років. Реконструкція проводилась способом суцільної рубки з подальшою підготовкою ґрунту і

садінням лісових культур, відповідно до типів лісорослинних умов на площі 16,0 га.

Таблиця 3.4

Обсяги виконаних реконструктивних рубок

Види реконструктивних рубок	Обсяги за проектом				Термін вик. років	Фактично виконано за рев. період			
	Площа, га	запас тис. м ³				Площа, га	запас тис. м ³		
		Загальний	Ліквідний	Діловий			Загальний	Ліквідний	Діловий
Суцільна	2,5	0,08	–	–	3	16,0	0,47	0,43	0,06
Рубка верхнього пологу	31,9	3,05	2,43	0,30	3	–	–	–	–
Разом	34,4	3,13	2,43	0,30		16,0	0,47	0,43	0,06

3.4. Заходи з лісозахисту

Лісозахисні заходи виконувались відповідно до плану проведення лісозахисних робіт з метою збереження стійкості насаджень, запобіганню розвитку патологічних процесів, зменшення шкоди, що завдається шкідниками, хворобами, стихійними природними явищами. Значних відхилень фактичного виконання лісозахисних заходів від проекту лісовпорядкування немає. Всі запроектовані минулим лісовпорядкуванням лісозахисні заходи виконувались. Проведені санітарні рубки та лісозахисні заходи сприяли покращенню санітарного стану насаджень, зменшенню площ деревостанів з осередками хвороб і шкідників лісу. Станом на кінець року насадження на площі 445,5 га потребують заходів боротьби з окремими хворобами лісу. Заходи, які проводились в лісгоспі відповідали вимогам “Санітарних правил в лісах України”.

Таблиця 3.5

Динаміка осередків шкідників і хвороб лісу за ревізійний період

Види шкідників і хвороб	Площа осередків, га					
	На початок періоду	Виникли знову	ліквідовано	Затухло	Залишок осередків	
					Усього	В тому числі потребують заходів боротьби
Вимокання	21,0	18,4	21,0	–	18,4	–
Заболочення	–	0,4	–	–	0,4	–
Пошкодження дикими тваринами	–	1,3	–	–	1,3	–
Омела біла	7,9	2,0	2,8	–	7,1	–
Поперечний рак дуба	22,8	7,3	20,8	–	9,3	9,3
Смоляний рак	16,0	4,7	13,5	–	6,2	–
Всихання гілок хвойних порід	30,0	11,4	–	–	41,4	–
Всихання гілок листяних порід	–	0,5	–	–	0,5	–
Всихання стовбурів листяних порід	–	2,2	–	–	2,2	–
Стовбурні гнилі	40,2	45,5	22,5	–	63,2	63,2
Березова губка	–	1,8	–	–	1,8	–
Губка соснова	12,2	98,5	12,2	–	98,5	–
Трутовик дубовий	3,0	3,0	3,0	–	3,0	–
Трутовик несправжній	16,5	–	11,6	–	4,9	–
Трутовик північний	–	1,7	–	–	1,7	–
Трутовик березовий	60,0	–	43,1	–	16,9	–
Коренева губка	628,8	321,7	580,2	–	370,3	370,3
Опеньок осінній	15,7	2,7	15,7	–	2,7	2,7
Разом:	874,1	523,1	747,4	–	649,8	445,5

Нагляд за шкідниками проводиться лісовою охороною. В лісгоспі є план нагляду за шкідниками і хворобами лісу. Облік шкідників і хвороб лісу ведеться регулярно, в наявності книга динаміки шкідників і хвороб лісу в розрізі лісництв.

Загальний висновок про стан лісозахисту: стан лісозахисту в лісгоспі на належному рівні.

3.5. Відтворення лісів

Таблиця 3.6

Виконання основних видів робіт з відтворення лісів за ревізійний період згідно звітних даних лісгоспу: (чисельник – план, знаменник – виконання)

Основні види робіт	Усього за ревізійний період, га	Середньорічне виконання в га	
		За ревізійний період	У рік, що передував теперішньому лісовпорядкуванню
1.Висівання лісу	–	–	–
2.Садіння лісу	<u>988,4</u> 1033,4	<u>98,8</u> 118,6	<u>67,8</u> 66,3
3.Садіння та висівання лісу на рекультивованих землях	–	–	–
4.Реконструкція насаджень	<u>34,4</u> 16,0	<u>3,4</u> 2,0	–
5.Створення лісових культур селекційним садивним матеріалом	–	–	–
6.Природне поновлення	<u>1125,1</u> 1173,5	<u>112,5</u> 117,4	–
7.Лісорозведення на непридатних землях інших землекористувачів	– 225,4	– 22,5	– 17,5
8.Створення полезахисних лісових смуг	–	–	–
9.Висівання в розсадниках насіння деревних та чагарникових порід	<u>257,0</u> 108,0	<u>25,7</u> 10,8	<u>25,7</u> 10,8
10.Висаджено сіянців деревних та чагарникових порід у шкільках	<u>222,0</u> 70,0	<u>22,2</u> 7,0	<u>22,2</u> 7,0

Всього за ревізійний період заходи з відтворення лісів були проведені на площі 2448,3 га, або 113,9 % від проекту лісовпорядкування. Перевиконання пояснюється значним збільшення фонду суцільно – санітарних рубок і лісорозведення. Основним способом лісовідновлення в лісгоспі є садіння лісових культур, що склало 96,4 %. Підготовка ґрунту проводилась в залежності від типу лісорослинних умов: в свіжих і вологих типах підготовка ґрунту проводилась борознами – плугом ПКЛ-70 на базі трактора МТЗ-82.

В сирих і мокрих типах умов місцезростання підготовку проводять культиватором КЛБ – 1,7 в 2 – 3 проходи. Посадка проводиться, в основному, весною наступного року після рубки. На лісосіках придатних для механізованої посадки створення лісових культур проводиться лісосадивною машиною ЛМД – 1, СБН – 1А на базі трактора МТЗ – 82. Ручна посадка проводиться під меч Колесова або лопатою. Головна порода підбиралась відповідно до типу лісу: в сухих, свіжих і вологих борах, суборах і сугрудках головною породою є сосна звичайна; в свіжих і вологих судібровах і дібровах – дуб звичайний; на площах, які вийшли з під вільхи, створюються культури вільхи чорної. Всі створені за ревізійний період лісові культури по технології підготовки ґрунту, способу посадки, підбору головної та супутніх порід, в основному відповідали рекомендаціям лісовпорядкування. Доповнення проводилось в ділянках з приживлюваністю 85% і менше. Термін переведення незімкнутих лісових культур у вкриті лісовою рослинністю землі становить в середньому 5-6 років. На своєчасно переведених у вкриті лісовою рослинністю землі незімкнутих лісових культур лісовпорядкуванням не виявлено.

3.6. Охорона лісу

Запроектвані протипожежні заходи в основному виконувались. Охорона лісу від пожеж здійснювалась силами лісової охорони в пожежонебезпечний період. За способами виявлення лісових пожеж і боротьби з ними територія лісомисливського господарства віднесена до наземної охорони лісів. Існуючих пожежних вишок і мачт (4 шт.) достатньо для спостереження за лісовими масивами, тому їх збільшення не проектується, як і організація нових ЛПС. В

пожежонебезпечний період, на допомогу лісовій охороні наймаються пожежні вартові. Організовано 5 пунктів зосередження пожежного інвентаря.

Підприємство і лісництва мають оперативний план гасіння пожеж. Крім того щорічно здійснюються наступні організаційно – технічні заходи:

- щорічно оприлюднюється рішення райдержадміністрації “Заходи з охорони лісів від пожеж” і видається наказ “Про заходи з поліпшення протипожежної охорони лісів і підготовці до пожежно-небезпечного періоду”

- проводиться роз’яснювальна робота серед населення, в тому числі серед школярів. Так в 2012 році проведено 5 бесід, прочитано 4 лекції, зроблено 4 виступи по радіо опубліковано 4 статті в районній газеті;

- з метою виявлення пожеж для високої оперативності в їх гасінні під час пожежонебезпечного періоду виконується патрулювання пожежними вартовими і лісовою охороною, чергування біля телефонних апаратів в конторах лісництв і підприємства.

За два останні роки, було зареєстровано 142 випадки самовільних рубок з обсягом зрубаної деревини 304 м³.

По зареєстрованих лісопорушеннях приймалися такі заходи:

- добровільно сплачено штрафів – 26 випадків – (28м³) на суму 2295 грн.

- передано справ в РВВС – 12 випадків – (147м³)

- передано справ в суди – 2 випадки – (27м³)

з них: розглянуто – 2 випадки – (27м³)

присуджено – 2 випадків – (27м³) – 85,04 тис.грн.

На території лісомисливського господарства діє учнівське лісництво, в діяльності якого бере участь 60 учнів. Учнівське лісництво, як структурний підрозділ закладу освіти, забезпечує потребу школярів та учнівської молоді в здобутті знань і навичок у галузі лісівництва, сприяє вихованню свідомого ставлення до праці, до охорони природи, до використання та відтворення лісових ресурсів та вибору майбутньої професії.

В своїй діяльності учнівське лісництво повинне керуватися основними положеннями Закону України „Про освіту”, Лісового кодексу України та Положенням про учнівське лісництво загальноосвітніх шкіл та позашкільних навчально-виховних закладів, затверджених наказом Міністерства освіти України від 01.11.1995 р. № 307.

Таблиця 3.7

Характеристика учнівських лісництв

Лісництва і номери кварталів, які входять до складу учнівських лісництв	Рік утворення лісництва	Кількість учнів в лісництві	Загальна площа учнівського лісництва, га	Лісові ділянки, га		Нелісові землі
				Вкриті лісовою рослинністю	Не вкриті лісовою рослинністю	
Кортеліське учнівське лісництво						
Кортеліське л-во, кв. 5 – 7	2001	60	286,0	260,5	25,5	–
Разом:		60	286,0	260,5	25,5	–

Члени учнівського лісництва в 2012 році приймали участь у виконанні таких робіт: створення лісових культур на площі 5,0 га, догляд за лісовим розсадником – 0,06 га, виготовлення шпаківень та їх розвішування – 5 штук, висаджено 150 саджанців при озелененні населених пунктів, зібрано насіння 504 кг, шишок 700 кг.

РОЗДІЛ 4. ПРОЕКТ ЛІСОКОРИСТУВАННЯ І ЛІСОГОСПОДАРСЬКИХ ЗАХОДІВ

4.1. Рубки догляду за лісом

Рубки догляду проводяться шляхом періодичного вирубування дерев, подальше збереження яких у складі насаджень недоцільне, згідно з технологічними картками на ділянках з попередньо підготовленою мережею технологічних коридорів (трелювальних волоків) та доріг для пересування транспорту тощо.

Рубки освітлення формують деревостані бажаного складу та густоти, забезпечують таку участь головної породи в деревостані, яка відповідає конкретним лісорослинним умовам та призначенню створеного деревостану.

Рубки прочищення забезпечують склад і рівномірне розміщення дерев головної породи на площі, формують оптимальну структуру майбутнього деревостану, регулюють кількісне співвідношення окремих порід.

Відбір дерев для рубок освітлення і прочищення проводиться лише на закладених пробних ділянках, що є еталоном для здійснення догляду на всій площі. Пробні площі закладають розміром 3-5% від площі ділянки, які розміщують на ділянці у місцях, характерних за породним складом, запасом, кількістю дерев, середнім діаметром і висотою, відмежовуються візирами з установленням у кутах пікетних кілків, на яких робиться напис „ПР”. За результатами складається акт відведення лісосіки згідно „Методичних вказівок з відведення і таксації лісосік, видачі лісорубних квитків та огляду місць заготівлі деревини в лісах Держагентства лісових ресурсів України”, К.2013.

Облік деревини на виділених лісосіках (освітлення і прочищення) здійснюється за кількістю заготовленої деревини, якщо середній діаметр дерев, що призначаються в рубку, менше як 8 см, при цьому в лісорубному квитку спочатку вказується приблизний обсяг деревини, наміченої до заготівлі, за даними пробних площ.

Якщо середній діаметр дерев, що призначаються в рубку 8 см і більше, облік деревини здійснюється за кількістю дерев. Кількість деревини уточнюється за результатами огляду місць рубок.

Рубки проріджування створюють умови для формування стовбура і крони кращих дерев (головна увага приділяється якості і структурі деревостану, формується другий ярус у складних деревостанах).

Прохідні рубки призначені для збільшення приросту кращих дерев, підвищення товарності деревостанів та скорочення строків вирощування технічно-стиглої деревини, поліпшення складу, структури та підвищення стійкості деревостану.

Для рубок проріджування та прохідних рубок відбір дерев проводиться на всій ділянці з урахуванням рівномірного розміщення кращих дерев. Рубки догляду закінчуються за один клас віку до настання стиглості деревостану. Під час рубок догляду вилучаються сухостійні, всихаючі, дуже ослаблені дерева внаслідок пошкодження шкідниками і хворобами, стихійного лиха, антропогенного та іншого шкідливого впливу. Відведення лісосік здійснюється в межах таксаційного виділу.

В куті лісосіки, від якого здійснюється прив'язка, встановлюється лісогосподарський знак (стовп), розмір, форма, а також надпис на якому, повинен відповідати ДСТУ 3534-97.

Під час проведення польових лісовпорядних робіт були виявлені насадження, які потребують проведення рубок догляду за економічними вимогами.

Друга лісовпорядна нарада прийняла обсяги рубок догляду лісом в повному об'ємі запроектовані лісовпорядкуванням.

Не повне охоплення рубок догляду насаджень з повнотою 0,8 і вище пояснюється наступними причинами: згідно протоколу першої лісовпорядної наради рубки догляду за лісом, в чистих насадженнях берези, вільхи, осики, сосни в сухих і дуже сухих типах лісорослинних умов, освітлення і проčiщення не проектувалися, також в насадженнях, що зростають в сирих і мокрих типах

лісорослинних умов, рубки догляду не призначались, крім мішаних соснових насаджень.

4.2. Санітарні рубки і очищення від захаращеності

Лісовпорядкуванням виявлено в насадженнях 15,86 тис.м³ сухостійного і пошкодженого лісу на площі 1760,2 га. Захаращеність виявлена на площі 577,2 га із загальним запасом 3,36 тис.м³.

Причини утворення сухостійної деревини і захаращеності:

- пошкодження насаджень хворобами і шкідниками, якому сприяє пошкодження дерев при трелюванні деревини при цьому в однаковій мірі пошкоджується як стовбурна так і коренева система;

- буреломи, вітровали і сніголами.

Усі суцільні санітарні рубки запроектовані в насадженнях на площі 84,0 га (стовбурний запас 14,31 тис.м³, ліквідний запас 12,54 тис.м³, ділової деревини 2,97 тис.м³). Друга лісовпорядна нарада прийняла щорічний обсяг робіт запроектована лісовпорядкуванням. Очищення від захаращеності запроектовано на площі 142,1 га із загальним запасом 0,91 тис.м³. Виявлений обсяг захаращеності друга нарада вирішила виконати за 3 роки.

4.3 Лісовідновлення

В ревізійному періоді відтворення лісів проектується здійснювати шляхом лісовідновлення не вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок, зрубів ревізійного періоду, а також шляхом лісорозведення на нелісових ділянках, що передбачені для створення лісових насаджень.

Із загальної площі непокритих лісовою рослинністю лісових ділянок і лісосік ревізійного періоду 1934,5 га потребують лісовідновлення і лісорозведення лісу 1842,5 га. Решту площі рекомендується освоїти і перевести в інші категорії лісових земель: для рекреаційних цілей – 23,0 га; для потреб мисливського господарства – 69,0 га.

З усієї площі лісових ділянок, що потребують лісовідновлення, природне поновлення можливе на площі 738,6 га. На всій іншій площі 1098,3 га створення високопродуктивних лісів із господарсько – цінних порід можливе тільки

штучним шляхом 1103,9 га, або шляхом сприяння природному поновленню 81,0 га. Проектуючи різні способи лісовідновлення, лісовпорядкування приймало до уваги напрямок і успішність ходу природного поновлення в різних типах лісу і різних категоріях лісових ділянок. Із загальної площі лісових ділянок, які потребують штучного відновлення і розведення лісу 1022,9 га, до лісокультурного фонду віднесені ділянки доступні для господарського впливу 1022,9 га. Термін відновлювального періоду для ділянок, призначених для природного поновлення, прийнятий в середньому 3 – 5 років. Після закінчення цього терміну необхідно проводити огляд в натурі цих ділянок з метою переведення їх у вкриті лісом лісові ділянки. Період лісовідновлення для ділянок, призначених для сприяння природному поновленню, прийнятий 2 – 3 років. Сприяння природному поновленню передбачається проводити шляхом збереження підросту при проведенні поступових рубок. Крім цього, за декілька років до проведення рубки, необхідно вирубувати перерослий неблагонадійний підріст, а також у необхідних випадках, проводити згрібання підстилки і розрихлювання ґрунту. На цих ділянках також необхідно проводити своєчасний огляд з метою переведення їх в покриті лісом землі або в лісокультурний фонд, якщо проведені міри сприяння природному поновленню не дадуть позитивних результатів. Терміни змикання лісових культур і переведення їх у вкриті лісовою рослинністю землі, в залежності від групи типів лісу і цільової породи, прийнятий в середньому 5 – 6 років. Створення лісових культур по роках ревізійного періоду проектується в неоднакових об'ємах, що пояснюється термінами заліснення різних категорій земель. Так, непокриті лісом землі проектується заліснити в перший рік ревізійного періоду, лісосіки суцільних санітарних за три роки, а лісосіки рубок головного користування і лісовідновних рубок проектується освоювати рівномірно на протязі 9 років.

РОЗДІЛ 5. ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА

5.1. Економічні умови

Район розташування лісомисливського господарства відноситься до числа сільськогосподарських районів області з добре розвинутою галуззю лісового господарства. Провідною галуззю народного господарства є сільське господарство зернового напрямку з тваринницьких нахилом.

Промисловість району розташування лісомисливського господарства складається, переважно, із дрібних підприємств місцевого і обласного підпорядкування. Основними з них є райпромкомбінат, цегляний завод, сільгосптехніка. Лісистість зони діяльності лісомисливського господарства складає: 31,5 %.

Лісомисливське господарство в основному задовольняє потреби в деревині територію Ратнівського адміністративного району. Найбільш великими споживачами деревини на території лісгоспу є: лісгосп, і місцеве населення. В 2011 р. в лісах лісомисливського господарства в цілому було заготовлено 40,78 тис.м³ ліквідної деревини, в т.ч. ділової – 36,55 тис.м³. Із загального обсягу заготовленої ліквідної і ділової деревини хвойні породи складають, відповідно, 21,45 тис.м³ (19,75 тис.м³), твердолистяні породи – 7,74 тис.м³ (6,09 тис.м³), м'яколистяні породи – 11,59 тис.м³ (10,71 тис.м³). Основні сортименти, які заготовлюються в лісгоспі: пиловник хвойних порід – 58%, будівельний ліс – 12,0%, дрова паливні – 30,0%. Найбільшим попитом в споживачів користується пиловник хвойних порід

Лісове господарство в економіці району займає досить значне місце. Основні напрямки розвитку лісового господарства – це раціональне використання лісових ресурсів із збереженням і підвищенням всіх корисних функцій лісових насаджень.

Наявні в лісовому фонді сільськогосподарські угіддя використовуються для потреб лісової охорони, та наділів робітників, службовців і пенсіонерів лісгоспу. Стан лісових сіножатей в цілому задовільний, проте врожайність їх, враховуючи ґрунтові і кліматичні умови, могла бути вищою. Заходи по покращенню

сіножатей, які проводить лісомисливське господарство недостатні, як по обсягах так і по ефективності. Значення лісових сіножатей в кормовому балансі району невелике, практично вони служать тільки для задоволення особистих потреб лісгоспу і його працівників. Орні землі невисокої якості, площа їх невелика. Ці угіддя використовують також для потреб підсобного господарства і як службові наділи лісової охорони. Випас худоби в лісовому фонді проводиться згідно діючих правил на лісових землях місцевим населенням, де це не завдає шкоди веденню лісового господарства. З побічних лісових користувань важливе місце займає: заготівля березового соку, лікарської сировини, грибів і ягід місцевим населенням.

На території господарства створено мисливське господарство, мета якого збільшення поголів'я диких тварин. Мисливська фауна представлена такими основними їх видами: кабан, козуля, заєць, куниця, лисиця, рябчик. Полювання носить як спортивний так і промисловий характер і здійснюється по ліцензіях і в встановлені терміни. Крім задоволення потреб народного господарства в деревині і продукції побічних лісових користувань, лісові насадження мають важливе природоохоронне і рекреаційне значення. Чисте повітря, мальовничі місця, багата флора і фауна сприяють інтенсивному відвідуванню лісу місцевим населенням. Особливе значення мають ліси які виконують ґрунтозахисну, водоохоронну, кліматологічну, водорегулюючу роль. Ліси зводять до мінімуму ерозію ґрунтів, регулюють стік, сприяють зниженню інтенсивності паводків і повеней.

5.2. Виробничий відділ. Функції, принципи та структура організації збуту на підприємстві

Сам процес реалізації продукції здійснюється виробничим відділом, до якого входить головний інженер, головний механік, інженер з охорони праці та менеджер зі збуту. Зокрема головний інженер та менеджер зі збуту кожного місяця складають відповідні виробничі плани, спрямовані на виконання аукціонних договорів та зовнішньо-економічних контрактів. Загальний план по підприємству на місяць розбивається по лісництвах та доводиться кожному

керівнику відділу до виконання. Цех переробки отримує завдання по випуску та реалізації продукції переробки. Здійснюється контроль за дотриманням графіків випуску та реалізації продукції згідно з плановим завданням.

Підтримується постійна співпраця із споживачами та замовниками для вчасного замовлення транспортних засобів для відвантаження певного виду продукції у встановлених обсягах, надходження грошових коштів на розрахунковий рахунок підприємства, зберігання готової продукції за обсягом, асортиментом, якістю. Працівники беруть участь у розгляді претензій від споживачів, здійснюють облік виконання замовлень і договорів, відвантаження залишків нереалізованої продукції. Контролюється правильність та своєчасність оформлення документації, виконання програми реалізації, координування складів готової продукції. Функції збуту розкриваються у шляхах продукції від підприємства, тобто від виробника до споживачів. При цьому виконується певний набір функцій:

- вивчення результатів сегментації зовнішнього ринку та планування реклами;
- укладання договорів із внутрішніми контрагентами і суб'єктами ЗЕД;
- облік і контроль виконання договорів;
- розробка плану відвантаження продукції споживачам;
- визначення каналів збуту;
- стимулювання збуту;
- організація відвантаження продукції контрагентам;
- інформаційне, ресурсне та технічне забезпечення збуту продукції;
- встановлення зворотнього зв'язку із споживачами.

Ефективне застосування функцій планування, організації, мотивації, контролю, аналізу та координації є одним з вирішальних факторів забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

Організація збутової діяльності багато в чому залежить від кон'юнктури ринку. Процес організації збутової діяльності на підприємстві складається із двох напрямків:

- він забезпечує оптимальне сполучення та ефективне використання усіх видів економічних ресурсів для отримання фінансових результатів від виробничо-збутової діяльності;

- процес організації через реалізацію функцій управління координує та контролює збутову діяльність.

Система збуту продукції є завершальною стадією в діяльності підприємства, завданням якої є врахування проблем забезпечення та оцінювання результатів збутової діяльності, орієнтація підприємства на ринковий попит, якомога повне забезпечення потреб споживачів.

Основними принципами управління збутовою діяльністю на підприємстві є:

- принцип орієнтовності на досягнення кінцевого результату збутової діяльності (відповідний рівень рентабельності підприємства);

- принцип моніторингу ринку передбачає постійне дослідження вимог покупців, змін стану ринку;

- принцип адаптації до вимог внутрішнього та зовнішнього середовища з метою задоволення попиту та налагодження тісного взаємозв'язку між елементами збутової системи та ринковою кон'юктурою.

Отже управління збутовою діяльністю є складним і багатограним процесом і вимагає постійного аналізу та вдосконалення.

5.3. Аналіз виробництва та реалізації продукції

Головним завданням є виробництво високоякісної продукції для найбільш повного задоволення потреб споживачів на внутрішній ринок та на експорт.

При проведенні аналізу виробництва та реалізації продукції здійснюється:

- оцінка якості планування, напруженості планів;

- оцінка виконання плану, динаміки обсягів виробництва і реалізації;

- визначення факторів впливу;

- виявлення резервів зростання випуску і реалізації продукції.

Об'єктами аналізу є:

- обсяг виробництва і реалізації продукції;
- асортимент і структура випуску і реалізації продукції;
- якість продукції;
- ритмічність виробництва і реалізації продукції;
- аналіз плану виробництва.

Перед початком аналізу виробничої програми вивчаються можливості і особливості ринку, на який буде постачатись продукція. Потрібно достовірно знати попит на всі види продукції, наявність товарів-конкурентів, можливості зростання виробництва, наявність джерел сировини, інфраструктуру реалізації та інші умови.

Головним завданням підприємства в умовах ринкової економіки є збільшення випуску продукції (таблиця 5.1).

Таблиця 5.1

Випуск товарної продукції філії «Ратнівське ЛМГ» за 9 місяців 2022-2023 років

Найменування продукції	Од. виміру	ТП в діючих цінах	
		2022 рік	2023 рік
Заготовки для європіддонів	тис. грн	7980,03	10960,40
Пиломатеріал обрізний	тис. грн	1779,67	843,60
Пиломатеріал н\обрізний	тис. грн	967,68	241,50
Тріска технологічна	тис. грн	185,16	263,70
Всього продукції переробки	тис. грн	10912,90	13176,03
Динаміка росту	тис. грн	2263,13	
Динаміка росту	%	120,7	

З даних таблиці бачимо що в 2023 році випуск продукції збільшився на 2263,13 тис. грн. порівняно з 2022 роком за рахунок збільшення випуску заготовки для європіддонів. Реалізованою вважається продукція, оплачена покупцями, кошти поступили на розрахунковий рахунок. Вироблена підприємством продукція реалізується споживачам у відповідності до укладених договорів. Реалізація продукції є економічним важелем та інструментом управління, засобом поєднання виробництва та споживання, показником оцінки діяльності підприємства, джерелом формування фондів економічного стимулювання, найголовнішою умовою забезпечення безперервного процесу

відтворення. Завданнями аналізу реалізації продукції є визначення обґрунтованості плану; вивчення показників, які характеризують виконання плану; визначення факторів, які впливають на виконання плану; виявлення резервів збільшення реалізації продукції.

Аналіз реалізації продукції розпочинається з перевірки обґрунтованості планового обсягу, ув'язки його з випуском і відвантаженням, завданнями та зобов'язаннями з постачання продукції у відповідності з укладеними договорами, прийнятими до виконання замовленнями. Проаналізуємо реалізацію продукції переробки за 9 місяців 2022, 2023 роки (таблиця 5.2).

Таблиця 5.2

Реалізація пілопродукції філії «Ратнівське ЛМГ» за 9 місяців 2022-2023 років

Найменування продукції	Од. виміру	Обсяг реалізації продукції	
		2022 рік	2023 рік
Заготовки для європіддонів, всього:	тис. грн	8094,90	10932,89
- в т.ч. внутрішній ринок	тис. грн	956,67	1235,68
- в т.ч. експорт	тис. грн	7138,23	9697,21
Пиломатеріал обрізний	тис. грн	1816,44	616,51
- в т.ч. внутрішній ринок	тис. грн	1037,08	238,16

Продовження таблиці 5.2

- в т.ч. експорт	тис. грн	778,36	378,35
Пиломатеріал н/обрізний на внутрішній ринок	тис. грн	983,87	360,86
Тріска технологічна	тис. грн	145,89	265,40
Всього продукції переробки	тис. грн	11040,10	12175,60
Динаміка росту	тис. грн	1135,50	
Динаміка росту	%	110,3	

За 9 місяців 2023 року реалізовано продукції переробки на 12175,60 тис. грн., що на 1135,50 тис. грн. більше як в 2022 році.

Проаналізуємо реалізацію лісопродукції за 9 місяців 2022, 2023 роки (таблиця 5.3)

Таблиця 5.3.

**Реалізація лісопродукції філії «Ратнівське ЛМГ» за 9 місяців 2022-
2023 років**

Найменування лісопродукції	Од. виміру	Обсяг реалізації лісопродукції	
		2022 рік	2023 рік
Лісоматеріали круглі	тис. грн	8666,53	20600,60
Деревина дров'яна ПВ	тис. грн	1646,50	2630,21
Деревина дров'яна НП	тис. грн	1440,90	784,78
Всього лісопродукції	тис. грн	11753,93	24015,59
Динаміка росту	тис. грн	12261,66	
Динаміка росту	%	204,32	

За 9 місяців 2023 року реалізовано лісопродукції на 24015,59 тис. грн., що на 12261,66 тис. грн. більше як в 2022 році.

Збільшення обсягів реалізації можна пояснити, насамперед, підвищенням цін на продукцію.

5.4. Аналіз проведення аукціонів необробленої деревини на підприємстві

На підприємстві вся необроблена деревина продається через аукціони.

Аукціон – це спосіб продажу необробленої деревини, згідно з яким покупцем визнається учасник аукціону, який запропонував найвищу ціну за необроблену деревину.

Необроблена деревина – деревні матеріали, які здобуваються шляхом розподілу на частини звалених дерев та деревних колод для подальшого їх використання та переробки.

Пропозиції з продажу необробленої деревини подаємо на біржі не пізніше ніж за 15 днів до проведення аукціонів. Пропозицією є документ, який ми, як продавець, надсилаємо біржі з зазначенням кількості необробленої деревини, її якісних характеристик та мінімальних цін. Пропозиція розділяється на лоти – партію необробленої деревини в розрізі сортиментів.

Порівняльна характеристика кількості проданої на аукціонах лісопродукції за 9 місяців 2022-2023р. (таблиці 5.4)

Таблиця 5.4

Кількість проданої на аукціонах лісопродукції за 9 місяців 2022-2023р.

Назва продукції	Од.виміру	Кількість, 2022р.	Кількість, 2023р.
Лісоматеріали круглі породи береза	м ³	307,90	275,50
Лісоматеріали круглі породи вільха		2033,00	1304,00
Лісоматеріали круглі породи сосна		6608,00	7178,00
Лісоматеріали круглі породи дуб		0,00	127,10
Деревина дров'яна промислового використання		4958,00	4695,70
Всього		13906,90	13579,80

Таким чином за 9 місяців 2022 року реалізовано продукції через аукціони 13579,80 м³, що на 327,10 м³ менше як в 2023 році.

Також для забезпечення потреб соціальної сфери підприємство реалізовує деревину дров'яну непромислового використання. Це відбувається шляхом підписання договорів через систему Прозорро, в якій ми беремо безпосередньо участь. Дана продукція реалізовується і для задоволення потреб населення.

За 9 місяців 2022 року деревини дров'яної НП було реалізовано 3145,87 м³, за 9 місяців 2023 року – 1743,03 м³.

Зниження об'єгів реалізації можна пояснити зменшенням ресурсу в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року.

РОЗДІЛ 6. ОХОРОНА ПРАЦІ В ЛІСОГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Оперативний адміністративний контроль за станом охорони праці (кількість завдань на рік) **12**

2. Організація навчання працюючих з питань охорони праці

Вид навчання	Кількість годин	Пройшли навчання
Курс навчання з питань охорони праці	20	120

3. Забезпечення спецодягом, спецвзуттям, ЗІЗ

Чисельність працюючих, яким видаються засоби індивідуального захисту	Згідно нормами	Фактично
Спецодяг	120	120
Спецвзуття	23	7
Діелектричні рукавиці	1	1
Захисні каски	18	18

4. Чисельність працюючих (в т.ч. жінок) під впливом:

- ✓ Підвищеного рівня вібрації **0**
- ✓ Запиленості повітря робочої зони (шліфувальні роботи, трактористи на гусеничних тракторах **1**
- ✓ Загазованість робочої зони (газозварювальник, заправщик ГСМ, водій бензовозу)
- ✓ Тяжка праця (лісоруби, звалювальники лісу)

5. Пільги та компенсації за роботу в несприятливих умовах праці

Пільги	Кількість робітників	У т.ч. жінок
Додаткові відпустки	36	16
Підвищені тарифні ставки		
Доплати за умови та інтенсивність праці	6	

6. Медогляд працюючих, котрі працюють на об'єктах з підвищеною небезпекою та водіїв пройдено.

7. Виробничого травматизму в звітному періоді *не зафіксовано*.

8. Дорожньо-транспортні пригоди з транспортними засобами підприємств; кількість потерпілих (*немає*)

9. Перевірки опору заземлення електрообладнання, усунення недоліків (*перевірено від 05.05.2011*)

10. Витрати на охорону праці:

- проведення цільового навчання з охорони праці працівників (в т.ч. навчання в Укрцентркадріліс) 12 тис. грн.

- забезпечення працівників спеціальним одягом, спецвзуттям, засобами індивідуального захисту відповідно до встановлених норм 8,6 тис. грн..

- проведення медоглядів працівників 1,9 тис. грн.

Також постійно проводяться позапланові, планові, квартальні, вступні інструктажі. Відповідальним за охорону праці на підприємстві є інженер з охорони праці Худис І.В.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження щодо організації та вдосконалення системи збуту продукції в філії «Ратнівське ЛМГ» належну увагу буде приділено усуненню недоліків, притаманних процесу планування збутової діяльності підприємства шляхом удосконалення маркетингової політики, рекомендовано . Шляхом покращення використання засобів просування та реклами, а також розробки довгострокових стратегічних планів.

Удосконалення системи збуту продукції на підприємствах потребує розробки та впровадження науково обґрунтованих програм формування збутового потенціалу з урахуванням наявності різних видів, факторів і цілей управління ними.

Підсумовуючи, необхідно приділити більше уваги підвищенню ефективності системи ресурсного забезпечення, особливо маркетингової діяльності лісогосподарських підприємств, що дасть можливість зміцнити ринкові позиції лісогосподарських підприємств.

Оскільки основною метою філії є отримання максимального прибутку, її збутовій діяльності необхідно приділяти максимум уваги. Запропонована методика удосконалення системи збуту підприємства дасть змогу збільшити чистий прибуток філії «Ратнівське ЛМГ» завдяки зниженню витрат, залученню нових споживачів та більш ефективній організації системи збуту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Проект організації і розвитку лісового господарства Ратнівського ДЛМГ Волинського державного лісгосподарського об'єднання "Волиньліс". Т.І, книга 1. Пояснююча записка. Ірпінь, 1993. 327 с.
2. Бутова О. В. Сучасні підходи до організації ефективної збутової діяльності підприємства. Управління розвитком. 2013. № 22(162).
3. Макаренко М.В. Формування механізму управління ефективним функціонуванням підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2015. №1.
4. Цурик Є.І. Таксаційні оцінка і будова насаджень: Навчальний посібник. Львів: УкрДЛТУ, 2001. 362 с.
5. Матеріали безперервного лісовпорядкування земель лісового фонду Ратнівського ДЛМГ Волинської області за 2003 рік. Ірпінь, 2004. 508 с.
6. Зеленський М.Н., Горошко М.П. Лісоінвентаризація. Практикум для виконання лабораторних робіт. Львів: УкрДЛТУ, 2003. 44 с.
7. Швиденко А.Й., Остапенко Б.Ф. Лісознавство : підручн. для вузів Чернівці : Зелена Буковина, 2001. 354 с
8. Вакулюк П.Г. Підвищення продуктивності і якості лісів України лісокультурними методами. К., 1993. 40 с.
9. Свириденко В.Є., Швиденко А.Й. Лісівництво : підручн. для вузів. К. : Сільгоспосвіта, 1995. 364 с.
10. Проект організації і розвитку лісового господарства ДП «Маневицьке лісове господарство» : пояснювальна записка. Ірпінь : Укрдержліспроект, 2013. 248 с.
11. Правила поліпшення якісного складу лісів, затверджено Постановою КМУ від 12 травня 2007 р. № 724 [Електронний ресурс]. Офіц. джерело : сайт ВР України. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/724-2007-п>
12. Правила рубок головного користування, затверджені Наказом Державного комітету лісового господарства України від 23 грудня 2009 р. № 364 [Електронний ресурс]. Офіц. джерело : сайт ВР України. Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0085-10>

13. Гордієнко М.І., Гойчук А.Ф., Макарчук І.Я., Гордієнко Н.М. Формування високопродуктивних насаджень сосни звичайної Овруцько Словечанського кряжа. К. : ІАЕ УААН, 2003. 194 с.

14. Порядок поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок, затверджений Постановою КМУ від 16 травня 2007 р. № 733 [Електронний ресурс]. Офіц. джерело : сайт ВР України. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/733-2007-п>

15. ДСТУ 3404–96. Лісівництво. Терміни та визначення. К. : Держстандарт України, 1996. 44 с.(Національний стандарт України).

16. Жилкин Б.Д. Повышение продуктивности лесов культурой люпина. Минск : Высшая школа, 1965. 82 с.

17. Звиедрис А.И., Капост В.Я., Задейка А.Э. О росте сильно изреженных сосновых насаждений. Повышение продуктивности леса : сборник статей. Рига: Зинатне, 1968. 184 с.

18. Изюмский П.П. Рубки промежуточного пользования в равнинных лесах. М. : Лесная промышленность, 1969.

19. Інструкція з охорони праці для вальника лісу № 25, затверджена Наказом директора ДП «Маневицьке лісове господарство» від 17.07.2018 року № 173. Маневичі, 2018. 10 с.

20. Інструкція з охорони праці на лісосічних роботах при проведенні рубок догляду за лісом і санітарних рубок № 18, затверджена Наказом директора ДП «Маневицьке лісове господарство» від 12.06.2018 року № 147. Маневичі, 2018. 10 с.

21. Інструкція з охорони праці під час розробки лісосік з використанням бензиномоторних пилок № 50, затверджена Наказом директора ДП «Маневицьке лісове господарство» від 17.07.2018 року № 173. Маневичі, 2018. 17 с.

22. Кичилюк О.В., Гетьманчук А.І., Войтюк В.П., Андреева В.В., Шевчук М.Й. Регулювання продуктивності лісів : методичні рекомендації до практичних та розрахункової робіт. Луцьк : ПП Іванюк В.П., 2018. 48 с.

23. Колесников И.В. Рубки ухода в лесах РСФСР. М., 1985. 136 с.

24. Лавриненко Д.Д. Наукові основи підвищення продуктивності лісів Полісся УРСР. К. : В-во УАСГН, 1960. 196 с.
25. Лісовий кодекс України [Електронний ресурс]. Офіц. джерело : сайт ВР України. Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>
26. Лісове господарство України. К. : Державний комітет лісового господарства України, 2003. 24 с. 66
26. Логгинов Б.И. Пути повышения продуктивности лесов УССР //
27. Лесоводство и агролесомелиорация. К.: Урожай. 1965. Вып. 2. С. 31–35.
28. Лосицкий К.Б., Чуенков В.С. Эталонные леса. М., 1980. 189 с.
29. Маурер В.М., Бровко Ф.М., Пінчук А.П., Кичиліюк О.В. Підвищення продуктивності лісів лісокультурними методами : навч. посіб. К. : НУБіП України, 2010. 124 с.
30. Мелехов И.С. Лесоводство. М. : Агропромиздат, 1989. 302 с.
31. Нормативно-справочные материалы для таксации лесов Украины и Молдавии. К. : Урожай, 1987. 560 с.
32. Ониськів М.І., Кичиліюк О.В. Результати досліджень різних способів комбінованого лісовідновлення // Аграрна наука і освіта. К. : В-во УАННП «Фенікс», 2003. №1–2. С. 76–80.